

1960'LARIN "SOSYAL DEMOKRATLARI" BİLE ANTI-EMPERYALİSTTİ

27 Mart 2025

Yıldırım Koç

Günümüzde kendisini "sosyal demokrat" olarak nitelendiren kişi ve örgütler, ABD ve Avrupa Birliği emperyalizmine karşı çıkmıyor, özelleştirmeyi savunuyor, NATO yanlısı bir çizgi izliyor, Kemalistlikten söz etmiyor.

Halbuki, 1960'lı yılların sonlarında birkaç yıl faaliyet gösteren Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu (SDDF), adı "sosyal demokrat" olsa bile, genel olarak Kemalist bir çizgi izliyordu.

1960'lı yılların ikinci yarısında, Türkiye'de "İsveç sosyalizmi" ve hatta "İsrail sosyalizmi" konuları tartışılıyor ve bazı çevrelerce örnek olarak gösteriliyordu. Ancak kendisini "sosyal demokrat" olarak nitelendirenler, İsveç'teki uygulamalara ilişkin örnekler verseler de, anti-emperyalist bir çizgiyi savunuyorlardı.

SDDF andında şöyle deniyordu: "Ülkemin bağımsızlığı, halkımın eşitlik ve özgürlüğü için tüm emperyalistlere, onların yerli ortaklarına karşı bugünkü bozuk düzen yıkılana, insanca bir düzen kurulana dek halkçı ve demokratik kavgamı sürdüreceğime and içerim." (Hürkan, Serhat, *Ortanın Solu'nun Ulusal Ülkücüleri (Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu'nun Öyküsü)*, Sinemis Yay., Ankara, 2007;158) Ayrıca Atatürk'ün Bursa Nutku da sahipleniliyordu.

SDDF'nin 1969 yılında yapılan üniversite giriş sınavlarında dağıttığı bildiri de şöyle deniyordu:

"Sosyal demokrasi, bugünkü bozuk düzende daima sömürülmeye mahkum işçi, köylü, küçük esnaf ve memur kitlelerine dayanan bir devrim hareketidir. (...)

"Sosyal demokrasi, yabancı şirketlerin sömürü kaynağı haline gelmiş tüm milli servetlerimizin devlet tarafından işletilmesini, ithalat ve ihracatın bir avuç vurguncudan kurtarılıp halkçı bir düzene kavuşturulmasını, milli sanayimizi engelleyen montajcılık oyununa son verilmesini, milli harp sanayinin ve milli ilaç sanayinin öncelikli kurulmasını, bugünkü vergi sisteminin sadece çalışan, alın teri döken vatandaşların katlandığı bir külfet olmaktan çıkarılıp, sosyal adalet ilkelerine uygun bir düzeye kavuşturulmasını, köylümüzü aracı ve tefecinin elinden kurtarmak, ürününü en iyi şekilde değerlendirmek için yaygın bir kooperatifleşme hareketine girişilmesini, eğitimimizi gerçekten milli bir bünyeye kavuşturmayı, tüm halk çocuklarına Anayasa'da öngörülen eğitim imkanlarının yaratılmasını amaç edinmiştir." (Hürkan,2007;37-38)

SDDF, İzmir'e gelen Amerikan 6. Filosu'nu protesto etmek amacıyla 20 Aralık 1969 günü Ankara'da yapılacak bir mitinge çağrıda bulundu. (Hürkan,2007;48)

SDDF'nin yayın oranı Eylem Dergisi'nin 1971 yılı Şubat ayındaki 11. sayısında da "NATO'dan Çıkmalıyız" başlıklı bir yazı yayımlandı.

Dergi'nin kapağında, "Bağımsızlığımız için... Özgürlüğümüz için... Çağdaş devrimci halk devleti için NATO'dan çıkmalıyız" yazılıyordu. Kapakta da şu görüşler yer alıyordu:

"Türk ulusal güvenliğinin ancak Birleşik Amerika ile ikili anlaşmalar ya da NATO gibi genel müşterek parktlarla sağlanabileceğini hâlâ söyleyebilmek, önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyetine, sonra bütün Türk ulusuna ihanet etmek demektir. Yeryüzünün ilk ulusal kurtuluş

savaşını vermiş, anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir çağın ilk ışığını yakmış, bunun sonunda kapitülasyonları kaldırmış, dış borçları tasfiye etmiş ve kalkınma yolunu halkçılık, devrimcilik ve ulusçuluk ilkelerine bağlamış Türkiye'nin tarihsel geleneği bugün Türkiye'yi NATO'ya ve her türlü emperyalist ve kapitalist dış bağlantılara bir kere daha 'hayır' demeye götürmektedir.” (Hürkan,2007;132)

Bu örgütlerin yayınlarında “sosyal demokrasi”, kapitalizme ve komünizme karşı bir üçüncü seçenek ve Kemalizmin geliştirilmesi olarak sunuluyordu. Örneğin, ODTÜ Sosyal Demokrasi Derneği'nin 1969 yılında yayımlanan kitabında Kemalizmin altyapı devrimlerini gerçekleştiremediği belirtildikten sonra, “**milli sosyal demokrasi**” kavramı savunuluyor ve şöyle deniyordu:

“Milli sosyal demokrasi 20 yıllık bir arayışın ürünü oldu. Ülke koşullarının araştırılıp ulusal bir üretim ve kültür düzenine dayanacak diriliş, Kemalistlerin temel hedefidir. Ulusal düzenimizin kuruluşunda bize yardımcı olması için dünya toplumlarını, onların kurallarını incelemek, onların en doğru teşhisleri koyanlarını, en tutarlı yolları gösterenlerini incelemek ulusal yapımıza uygulamak gençlerin görevidir.

“Türk Sosyal Demokrasisi halka yakın temasa, onun ideolojisinin, dileklerinin, bilimsel tefsir ve anlatımıyla, şekillenecek, onun demokratik desteğiyle iktidarı alacak, halkın katıldığı bir güçlü hareket halinde altyapı devrimini yapacaktır.” (ODTÜ Sosyal Demokrasi Derneği Araştırma Kurulu, Kemalist Yeni Düzen, Ankara, 1969;57-58)

Bu dönemde Atatürk'ün “çağdaş uygarlık düzeyi” hedefi yerine de “Batı uygarlığı” hedefi kondu.

Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu'nun 1969 yılında yayımladığı *NATO ve Milli Güvenlik* kitabının “İlk Söz” bölümünde SDDF Genel Başkanı Nail Gürman SDDF'yi “Gazi Mustafa Kemal'in tam bağımsızlık ilkesinin gerçek savunucusu Kemalist Devrimciler” olarak tanımlıyordu. Ancak İlk Söz bölümünden sonra yer alan Sezai Orkunt'un kitabında, NATO'dan ayrılması durumunda bundan en büyük yararı Sovyetler Birliği'nin sağlayacağı ileri sürülüyor ve şöyle deniyordu: “NATO'dan çıkmamakla, (...) düzeltici tedbirlerle daha tatminkar neticeler elde etmek her zaman için mümkündür.” (*CHP XIX. Kurultayı Parti Meclisi Raporu (18 Ekim 1968, Ankara)*, Ankara, 1968;49)

SDDF, Türk-İş'e bağlı sendikalarla ortak çalışma içine girmeye çalıştı.

SDDF'nin çağrısı üzerine, 9-10 Mart 1970 günleri Ankara'da İşçi Forumu toplandı. Toplantı sonrasında aralarında Abdullah Baştürk (Genel-İş Gn.Bşk.), Osman Soğukpınar (Ges-İş Gn.Bşk.), Rıza Güven (Tekstil Gn.Bşk.) ve Özcan Kesgeç'in (Sosyal-İş Gn.Bşk.) de bulunduğu sendikacılar bir bildiri yayınladı. (Hürkan,2007;56-58, 134, 139-140)

SDDF'nin 1971 yılında kiraladığı binanın yıllık 40 bin lira olan kirasının 15 bin lirasını Ges-İş Sendikası ile bazı CHP milletvekilleri karşıladı. (Hürkan,2007;91) SDDF'nin İstanbul şubesinin kiralanmasında da Tekstil Başkanı Rıza Güven'in maddi desteği oldu. (Hürkan,2007;98)

CHP'nin 18.10.1968 günü toplanan 19. Kurultayı'na sunulan **Parti Meclisi Raporu'**nda şu değerlendirme yer alıyordu: “Bu arada, ortanın solu tutumunu benimseyen gençlik toplulukları ise, kendi girişimleriyle, örgütlenmeğe başladılar. Bunlardan birçoğu, ‘Sosyal Demokrasi Derneği’ adını aldılar. Sosyal Demokrasi Derneklerinin ve genellikle ortanın solunda gençlerin Türk gençlik hareketlerindeki olumlu etkisi, şimdiden kendini göstermektedir.” (CHP XIX. Kurultayı Parti Meclisi Raporu, 1968;49)

Raporun arka kapağındaki sloganlar şöyleydi: “Ortanın solu, insanlık yolu. Ortanın solunda düzen değişikliği Anayasa gereği. Sağda servet, aşırı solda devlet, ortanın solunda halk egemendir. Ortanın solu insanı, özgür insandır.”